

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

Betänkandet SOU 2022:50 Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden

Åklagarmyndigheten har ombetts att lämna synpunkter på rubricerat betänkande. Med anledning av detta önskar myndigheten framföra följande.

Sammanfattning

Åklagarmyndigheten tillstyrker i allt väsentligt de förslag som utredningen lägger fram. Vissa förslag föranleder dock vissa påpekanden och synpunkter enligt vad som framgår nedan.

3 Hemliga tvångsmedel i syfte att hitta eftersökta personer

3.6 Behovet

Åklagarmyndigheten delar utredningens slutsats att det finns ett påtagligt behov av att införa en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel i syfte att kunna lokalisera eftersökta personer.

3.7 Lokalisering i syfte att verkställa anhållande och häktning

Åklagarmyndigheten ser positivt på att det införs en uttrycklig bestämmelse om att det ska vara tillåtet att använda hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning i syfte att kunna lokalisera en person som är anhållen eller häktad i utevaro.

Åklagarmyndigheten delar utredningens uppfattning om de begränsningar som ska göras av i vilka fall det ska vara tillåtet att använda åtgärderna.

3.8 Lokalisering av misstänkta i syfte att möjliggöra en utredningsåtgärd

Åklagarmyndigheten delar utredningens bedömning att det redan idag är tillåtet att använda hemliga tvångsmedel i syfte att kunna möjliggöra en utredningsåtgärd, såsom att genomföra ett förhör eller verkställa ett beslag.

3.9 Lokalisering i syfte att möjliggöra verkställighet av påföljd

Åklagarmyndigheten tillstyrker förslaget att det ska införas en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel i syfte att lokalisera en person som dömts till en frihetsberövande påföljd, med de begränsningar som utredningen föreslår.

Åklagarmyndigheten vill emellertid peka på vissa gränsdragningsproblem, som vi menar att utredningens förslag kan komma att ge upphov till. Vi tänker då närmast på sådana fall där en domstol beslutar häkta en person i samband med att dom meddelas. Enligt utredningens förslag kommer åklagare, med stöd av rättegångsbalken, då ha möjlighet att hos domstol ansöka om hemlig övervakning i syfte att lokalisera den häktade personen för att verkställa häktningsbeslutet. Prövningen ska enligt förslaget göras av allmän domstol enligt vanliga principer för forum. Eftersom det är rättegångsbalkens regler som ska tillämpas kan ansökan göras av vilken åklagare som helst, vilket i praktiken ofta bör bli den åklagare som varit förundersökningsledare alternativt varit processförande.

Ett beslut om häktning som meddelas i samband med dom gäller emellertid endast till och med att domen vinner laga kraft. Utredningen lämnar inte något förslag på vad detta innebär för ett beslut om hemlig övervakning som meddelats med stöd av rättegångsbalkens regler i syfte att lokalisera den häktade personen, om personen då ännu inte har anträffats. Som vi tolkar förslaget behöver därför en ny ansökan om hemlig övervakning då göras, denna gång av särskilt utsedd åklagare och endast till Stockholms tingsrätt. En sådan ordning framstår inte som ändamålsenlig.

Åklagarmyndigheten avstyrker därför förslaget att Stockholms tingsrätt ska göras till exklusivt forum för prövning av frågor om hemlig övervakning enligt den föreslagna lagen samt att endast vissa särskilt utsedda åklagare ska vara behöriga att göra ansökan. Åklagarmyndigheten anser att en ordning som innebär att det är den tingsrätt som ursprungligen har prövat skuldfrågan som också ska pröva frågan om hemlig övervakning för att lokalisera en eftersökt

person hade varit mer ändamålsenlig och att ansökan ska kunna göras av samtliga åklagare, precis som gäller vid övriga ärenden om hemliga tvångsmedel. Det bör i sammanhanget påpekas att en ansökan om, och beslut till, hemlig övervakning i dessa situationer sällan lär föranleda någon särskilt svår rättslig bedömning, som hade kunnat vara ett skäl för att införa ett exklusivt forum och särskilt utsedda åklagare. I allmänhet kommer det handla om ansökningar som rör personer som inte kan lokaliseras och avse adresser som på ett eller annat sätt kan kopplas till den som ska lokaliseras. Huruvida dessa krav är uppfyllda bör i allmänhet vara enklare att bedöma än att pröva en ansökan om hemlig övervakning enligt rättegångsbalkens regler, som alltid innehåller en bedömning av bevisläget om ett visst konkret brott.

Däremot kan det finnas anledning att införa en bestämmelse om att viss tingsrätt, exempelvis Stockholms tingsrätt, ska vara exklusivt forum vid ärenden om inkommande begäran om internationellt rättsligt samarbete, eftersom det i sådana fall inte finns någon svensk tingsrätt som ursprungligen prövat skuldfrågan.

Det bör även införas en bestämmelse som reglerar vad som gäller för ett beslut om hemlig övervakning för att lokalisera en häktad person, om domen vinner laga kraft innan personen är lokaliserad och den hemliga övervakningen då fortfarande pågår.

4 Underrättelse om hemliga tvångsmedel

4.5 En ändrad slutpunkt för när man får avstå från underrättelse

Åklagarmyndigheten delar utredningens bedömning att fördelarna med en reglering som innebär en absolut tidsgräns för prövningen av underrättelsefrågan överväger nackdelarna.

Utredningen föreslår att tidsfristen ska utgå från när tvångsmedelsanvändningen avslutades. Utredningen definierar tvångsmedelsanvändning som ett visst specifikt tvångsmedel. Det är Åklagarmyndighetens uppfattning att detta behöver förtydligas. Vid exempelvis hemlig avlyssning mot en viss person, under en viss period, är det inte ovanligt att avlyssningen riktas mot flera olika teleadresser. Antingen eftersom den misstänkta personen använder flera olika telefoner, eller för att den misstänkta personen byter telefonnummer under tiden avlyssningen pågår. I denna del behövs därför ett förtydligande om det

ska löpa *flera* separata frister för respektive avlyssnad adress, eller om det är *en* frist som ska börja löpa när den sista avlyssningen avslutas.

Ett annat vanligt förekommande exempel är att flera olika hemliga tvångsmedel riktas mot en och samma person. Exempelvis kan ett ärende inledas med en hemlig övervakning av en adress knuten till en misstänkt person, för att någon tid senare övergå till en hemlig avlyssning avseende samma adress. Ytterligare någon tid senare beslutas även om en hemlig kameraövervakning mot samma misstänkta person. Detta skulle, enligt utredningens förslag, ge minst tre olika tidsfrister, trots att tvångsmedlen har riktats mot samma person inom ramen för samma förundersökning. Då det förefaller osannolikt att bedömningen om men för utredningen eller annan sekretess kommer utfalla olika beroende av vilket tvångsmedel det är frågan om, skulle en mer ändamålsenlig reglering vara om fristen istället började löpa när det *sista* hemliga tvångsmedlet riktat mot viss person avslutas i ärendet. Eller med andra ord, när ett och ett halvt år har förflutit sedan det senaste hemliga tvångsmedlet avslutades mot en person som inte tidigare har underrättats, ska den slutliga prövningen göras. En sådan ordning skulle även innebära att utredningens förslag i avsnitt 4.11 om att i förundersökningskungörelsen föra in en möjlighet till uppskjuten underrättelse till SIN, inte behöver genomföras.

4.8 Ändringar till följd av förslagen i delbetänkandet

Åklagarmyndigheten delar utredningens bedömning av att det är nödvändigt att införa en bestämmelse om att underrättelse inte behöver ske till innehavaren av en plats dit allmänheten inte har tillträde, om hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning har avsett den skäligen misstänkte och integritetsintrånget för innehavaren kan antas vara ringa. En sådan reglering är helt nödvändig, då alternativet i allmänhet skulle komma att innebära en avsevärd arbetsbörda för att identifiera enskilda innehavare av platser som kortvarigt filmats eller avlyssnats.

4.9 Underrättelse om hemliga tvångsmedel som använts vid eftersökande av dömda

Enligt 27 kap. 32 § RB ska en underrättelse enligt 27 kap. 31 § RB till någon som är eller har varit misstänkt för brott innehålla uppgift om vilken brottsmisstanke som legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt för brott ska få uppgift om detta förhållande. Motsvarande

upplysningsskyldighet föreligger i förhållande till den som varit föremål för ett hemligt tvångsmedel med stöd av 1 § första stycket 7 punkten lag (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. I konsekvens därav bör det övervägas om en underrättelse enligt den föreslagna lagen om hemliga tvångsmedel i syfte att lokalisera vissa eftersökta personer ska innehålla en uppgift om att det hemliga tvångsmedlet har beslutats i det syftet.

Detta yttrande har beslutats av riksåklagaren Petra Lundh efter föredragning av kammaråklagaren Christoffer Östlind. I den slutliga handläggningen av ärendet har rättschefen Marie-Louise Ollén och överåklagaren Mikael Björk deltagit.

Petra Lundh

Christoffer Östlind

Kopia till

Kommunikationsavdelningen

Rättschefen

Biblioteket